

Πανηγυρική ομιλία για τη Μάχη της Αράχωβας

22 Νοεμβρίου 2014

Λαογραφικό Μουσείο Αράχωβας

Σεβασμιότατε, Κε Βουλευτά, Κε Δήμαρχε, Κύριοι εκπρόσωποι των λοιπών αρχών, Κυρίες και κύριοι.

Είναι τιμή για μένα αλλά και χαρά που είμαι ανάμεσα σας για να συμμετέχω στον εορτασμό της θύμησης της Μάχης της Αράχωβας, που διεξήχθη κάτω από αντίξοες συνθήκες για την πατρίδα μας, από 18 έως 24 Νοεμβρίου του 1826.

Θέλω να ευχαριστήσω τον Κο Δήμαρχο και την δημοτική αρχή για την πρόσκληση που μου απηύθυνε, δείχνοντάς μου εμπιστοσύνη και δίνοντας μου το προνόμιο να είμαι ο κεντρικός ομιλητής της εκδήλωσης.

Θα ήθελα να μου επιτρέψετε να τιμήσω, έστω δια απλής αναφοράς ανθρώπους, οι οποίοι αφιέρωσαν πολύ χρόνο και κόπο από τη ζωή τους, για να συλλέξουν πληροφορίες και στοιχεία για την Μάχη της Αράχωβας και να τις αποτυπώσουν σε έργα τους. Τον αείμνηστο πατριώτη σας Γεώργιο Χαρίτο (Γεωπόνο) με το εξαίρετο έργο του «Η μάχη της Αράχωβας», αφιερωμένο σε όλους τους απλούς ανθρώπους, γνήσιους αγωνιστές της Ελευθερίας και της Πατρίδος. Τον Υπτιγο ε.α. Παλαιολόγο Δημήτριο πρώην Δντη της ΔΙΣ, για την εργασία του με θέμα τη μάχη της Αράχωβας, που δημοσιεύτηκε στη Στρατιωτική Επιθεώρηση τεύχος Νοε – Δεκ 2007. Την Καλή Λούσκου και τον Ευάγγελο Νικολιδάκη για το έργο τους "Ο Αφέντης Αϊ Γιώργης της Αράχωβας και το Πανηγυράκι". Κείμενα από τα γραπτά τους αυτά έχω χρησιμοποιήσει κι εγώ για τη σημερινή μου παρουσίαση.

Εισαγωγή - Γενικά

Πριν όμως αναλύσουμε τα γεγονότα της ίδιας της μάχης που εορτάζουμε και συνέβησαν πριν από 188 χρόνια, θα ήθελα να μεταφερθούμε νοητικά στο 1826 και να αφουγκραστούμε τις συνθήκες και τη κατάσταση της Ελλάδος και της Επανάστασης, τη χρονική αυτή στιγμή που λαμβάνει χώρα η λαμπρή μάχη της Αράχωβας.

(Στο σημείο αυτό θα ήθελα να σας πληροφορήσω ότι θα χρησιμοποιήσω χάρτες και φωτογραφίες για την αναπαράσταση της Μάχης και στη σχεδίαση που θα βλέπεται κατά τη διάρκεια της παρουσίασης, με μπλε χρώμα θα απεικονίζονται οι Έλληνες και με κόκκινο οι Τούρκοι.)

Μετά τις αρχικές επιτυχίες των Ελλήνων, από το 1821 έως το 1823 και την απελευθέρωση σχεδόν του συνόλου της Πελοποννήσου, της Στερεάς Ελλάδος και αρκετών νησιών του Αιγαίου, ήρθαν δυστυχώς οι συμφορές που έφεραν οι δύο εμφύλιοι πόλεμοι από το 1824 έως και το 1825. Η επιθυμία για εξουσία, μαζί με τα τοπικιστικά και ατομικά συμφέροντα, καθώς και η ύπαρξη τριών κομμάτων προσκείμενα το καθένα σε μια σχέση εξάρτησης, από μια ξένη μεγάλη δύναμη (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία) έφεραν την διχόνοια και την καταστροφή.

Οι Οθωμανοί αναθάρρησαν και αφού συνήψαν συμμαχία με τον Αιγύπτιο Ιμπραήμ το 1825 επιτέθηκαν στους αλληλοσπαρασσόμενους Έλληνες, με τον Αιγυπτιακό στόλο και στρατό από το νότο με απόβαση στη Πελοπόννησο και με τον Κιουταχή Πασά και το ασκέρι του, από Βορρά κατά της Στερεάς Ελλάδας, με σκοπό να συντρίψουν την επανάσταση.

Τα Οθωμανικά και Αιγυπτιακά στρατεύματα εισχώρησαν στην καρδιά της ελεύθερης Ελλάδας και κατέκτησαν μεγάλες περιοχές της, σβήνοντας τη φλόγα της Επανάστασης. Υπό αυτές τις συνθήκες οι Έλληνες παραμέρισαν προσωρινά τις πολιτικές διαφορές τους και ενεργοποιήθηκαν για να προσπαθήσουν να κρατήσουν ζωντανό το όραμα της ανεξαρτησίας τους.

Το τέλος του 1825 βρίσκει ελεύθερες περιοχές μόνο τη Βορειοανατολική Πελοπόννησο από το Ναύπλιο έως τη Κόρινθο, τη Μάνη, το πολιορκημένο Μεσολόγγι και την περιοχή των Αθηνών.

Τον Απρίλιο του 1826, μετά την ηρωική έξοδο και την πτώση του Μεσολογγίου, τα τουρκικά στρατεύματα φάνηκε ότι επικράτησαν στη Στερεά Ελλάδα. Η επανάσταση «έπνεε τα λoίσθια». Ο Σουλτάνος εκμεταλλεύτηκε την πτώση του ηθικού των Ελλήνων και εξαπέλυσε «φιρμάνι στους Ρωμιούς» να προσκυνήσουν, να παραδώσουν τα όπλα και να πάρουν γενική αμνηστία. Πολλοί το έβλεπαν ως τη μοναδική διέξοδο εκείνη τη στιγμή.

Η Ελληνική κυβέρνηση, τον Ιούλιο του 1826, προσκαλεί στο Ναύπλιο τον Γεώργιο Καραϊσκάκη και αποφασίζει το διορισμό του ως αρχιστρατήγου της προσκυνημένης Ρούμελης, με σκοπό να ξεσηκώσει και πάλι τους Έλληνες. Κρίσιμη η στιγμή για τους τυραννισμένους Ρωμιούς, η επιστολή του πρωθυπουργού Ανδρέα Ζαΐμη προς το Γεώργιο Καραϊσκάκη, είναι αποκαλυπτική: «Η Ελλάς προσκυνεί και πάσχισον δια την κοινήν σωτηριάν».

Στην τελευταία συνεδρίαση, ο Πρωθυπουργός, συγκινημένος, απευθύνεται προς τον αρχιστράτηγο Καραϊσκάκη: « Στρατηγέ, η Διοίκηση σας απονέμει τον βαθμό του Αρχιστρατήγου της Ρούμελης και σας αναθέτει την εκστρατεία δια την σωτηρία της χώρας. Σεις, γνωρίζετε τι θα πράξετε. Να δείξετε και αύθις την πολεμικήν αρετήν σας, να παραστήσετε τον κίνδυνο του έθνους εις τους λοιπούς στρατηγούς και να εκστρατεύσετε όσον τάχος εις την Ανατολικήν Ελλάδα δια να συνδράμετε τους κινδυνεύοντας αδελφούς. Η Κυβέρνησις θα σας εφοδιάσει με πυροβόλα και τροφάς. Ο Θεός μαζί σας».

Ο Καραϊσκάκης, αφού συγκέντρωσε έμπειρους οπλαρχηγούς, παλληκάρια, τροφές και πολεμοφόδια ξεκίνησε το τελευταίο ταξίδι της ζωής του για να συναντήσει την αθανασία, να γράψει το τελευταίο επικό κεφάλαιο της ιστορίας του, ξαναζωντανεύοντας τη σπίθα της Επανάστασης στη Στερεά Ελλάδα και να μείνει στις καρδιές των Ελλήνων για πάντα.

Το Γενικό Σχέδιο των Ελλήνων, με πρόταση του Καραϊσκάκη και έγκριση της Ελληνικής Κυβερνήσεως και των οπλαρχηγών, προέβλεπε εκστρατεία στη Ρούμελη, για αναζωπύρωση της Επανάστασης και πρόκληση αντιπερισπασμού, προκειμένου να ανακουφισθούν οι πολιορκούμενοι στην Ακρόπολη της Αθήνας, αφού ο Κιουταχής θα εξαναγκαζόταν να αποσπάσει δυνάμεις από την Αθήνα, για να ενισχύσει τα στρατεύματα στη Ρούμελη.

Με την κάθοδο του Κιουταχή στη Στερεά Ελλάδα όπως προαναφέρθηκε, το Γενικό Σχέδιο των Οθωμανών προέβλεπε, σε πρώτη περίοδο, την εξουδετέρωση κάθε εστίας αντιστάσεως στη Ρούμελη και εξασφάλιση του ελέγχου της περιοχής και σε δεύτερη περίοδο, την ολοκλήρωση καταλήψεως της Πελοποννήσου σε συνεργασία με τους Αιγυπτίους.

Περιγραφή της Μάχης

Ειδικότερα, ο Μουστάμπεης, αφού ενισχύθηκε με ικανή δύναμη υπό τον Κεχαγιάμπεη, που ήταν υπαρχηγός του Κιουταχή, και με συνολική δύναμη 2.000 περίπου ανδρών, προελαύνοντας διαμέσου της Αράχωβας, θα επιχειρούσε να λύσει την πολιορκία του Φρουρίου της Άμφισσας.

Για την υλοποίηση της ενέργειας αυτής σχεδίασε να καταλάβει την Αράχωβα και να εξασφαλίσει τον έλεγχο όλης της περιοχής που είχε στρατηγική σημασία, ενεργώντας από το πρωί της 18ης Νοεμβρίου 1826.

Υπό αυτές τις συνθήκες λοιπόν ο Καραϊσκάκης διέγραψε μία γρήγορη πορεία από την Αττική και έφθασε με το στρατό του στο Δίστομο, όπου λογάριάζε να ξεκουραστεί ώσπου να μάθει τις

κινήσεις του Κεχαγιάμπεη και του Μουστάμπεη που είχαν σμίξει πια τ' ασκέρια τους και δρούσαν ενωμένα.

Το ίδιο εκείνο βράδυ της 17^{ης} του Νοέμβρη ο Καραϊσκάκης καθόταν μέσα σε ένα μισοερειπωμένο σπίτι δίπλα στη φωτιά. Έξω στην αυλή βρίσκονταν ξαπλωμένα τα παλικάρια του και τραγουδούσαν. Κείνη την ώρα φτάνει κάποιος αγωνιστής και λέει στον αρχηγό πώς στα καραούλια παρουσιάστηκε ένας νιός καλόγερος και γύρευε να τον δει για κάτι σπουδαίο.

Είπε να τον φέρουν κοντά του.

Ο καλόγηρος Παφνούτιος Χαρίτος, ετών 22, που ερχόταν από το μοναστήρι της Ιερουσαλήμ που βρίσκεται στη Δαύλεια του Παρνασσού, λέει στον Καραϊσκάκη ότι τον έστειλε ο ηγούμενος για να του πει πώς ο Κεχαγιάμπεης κι ο Μουστάμπεης, με δυόμισι ως τρεις χιλιάδες ασκέρια, βρίσκονται στο μοναστήρι και στα γύρω μέρη. Λογαριάζουν να διαβούν αύριο από την Αράχωβα και να τραβήξουν στα Σάλωνα, να χτυπήσουν τους δικούς μας που πολιορκούνε τους Τούρκους στο κάστρο.

- Πως, ορέ, τα 'μαθε αυτά ο ηγούμενος; ρωτάει ο Καραϊσκάκης.

- Ένας από τους υποταχτικούς μας που ξέρει τα τούρκικα, υπηρετώντας τους μπέηδες που φάγανε στο μοναστήρι, άκουσε τον Μουστάμπεη να ξηγάει το σχέδιο στον Κεχαγιάμπεη.

- Και ποίο είν' αυτό; ρωτάει

- Πεντακόσιοι Αρβανίτες θα σηκωθούν αξημέρωτα και θα τραβήξουν από τον Παρνασσό για τη Ράχωβα. Το δε υπόλοιπο ασκέρια θα περάσει από το Ζεμενό. Αν στο στενό βρουν αντίσταση, οι άλλοι που θα 'χουν φτάσει πρωτύτερα στην Αράχωβα θα χτυπήσουν πισώπλατα τους Έλληνες.

- Ξέρουν πώς είμαστε εμείς εδώ ρωτά ο Καραϊσκάκης;

- Όχι, θαρρούνε πώς βρισκόμαστε ακόμα στη Ντομπραίνα.

- Ωραία, γύρνα δίχως να χασομερήσεις και πες στον ηγούμενο πώς του χρωστάω μεγάλη χάρη για το μαντάτο που μού 'στειλε.

Ο Καραϊσκάκης πετιέται πάνω έχοντας στο νου του ευθύς το σχέδιο, που θα οδηγούσε σε μια από τις πιο λαμπρές νίκες του Εικοσιένα. Παραγγέλλει να 'ρθούν αμέσως κοντά του οι σπλαρχηγοί Αλέξης Γαρδικιώτης Γρίβας, ο Γιώργιος Βάγιας κι ο Χριστόδουλος Χατζηπέτρος.

- Εσείς οι δύο, λέει στον Γαρδικιώτη και στον Βάγια, θα ξεκινήσετε αμέσως για την Αράχωβα μέσω Ζεμενού, με πεντακόσια παλικάρια. Σα θα φτάσετε σ' αυτήν θα ταμπουρωθείτε στην εκκλησία του Αϊ Γιώργη και στα πιο γερά σπίτια, για να χτυπήσετε τους Τούρκους που θα κατεβαίνουν από τον Παρνασσό να μπουνε στο χωριό. Εσύ, Χατζηπέτρο, θα πάρεις τετρακόσια

παλικάρια και θα φύγεις λίγο πριν ξημερώσει, θα διαβείς από τα βουνά ανάμεσα Δίστομο κι Αράχωβα, θα περάσεις τον Πλειστό ποταμό και θα ανέβεις στην Αράχωβα από Νότια με σκοπό να σταθείς και να συντρέξεις τον Γαρδικιώτη και τον Βάγια. Τα δε υπόλοιπα είναι δικά μου.

Έπειτα φώναξε όλους τους καπεταναίους και τους πρόσταξε να είναι έτοιμοι να ξεκινήσουν μόλις θα έβγαινε ο ήλιος αλλά αφού έμπαινε το Τούρκικο ασκέρι στα στενά του Ζεμενού και θα τους χτυπούσαν από πίσω. Συγχρόνως κάλεσε τον γραμματικό του και του υπαγόρευε γράμματα, τόσο στους καπεταναίους που πολιορκούσαν τα Σάλωνα όσο και σ' εκείνους που βρίσκονταν στα γύρω μέρη, να τρέξουν στην Αράχωβα.

Ο Γαρδικιώτης κι ο Βάγιας φτάσανε στην Αράχωβα πριν ακόμα ξημερώσει κι έπιασαν την εκκλησιά και τα πιο γερά σπίτια στέλνοντας δε και κάποια παλικάρια να παρακολουθούν τις κατευθύνσεις από τα υψώματα Μάνας και από το Ζεμενό που περίμεναν να έρθουν οι εχθροί. Περίπου στις 10 η ώρα το πρωί της 18^{ης} του Νοέμβρη, φάνηκαν οι Αρβανίτες του Μουστάμπεη να ροβολούν από τον Παρνασσό να μπουνε στην Αράχωβα και από τη Δαύλεια το τούρκικο ασκέρι να μπαίνει στα στενά του Ζεμενού. Σε λίγο ξεχώρισαν κι οι άντρες του Χατζηπέτρου να κατηφορίζουν από την αντικρινή πλαγιά του Παρνασσού, το Ξεροβούνι. Οι Αρβανίτες, μόλις είδαν πώς το χωριό βρισκόταν πιασμένο από τους δικούς μας ρίχτηκαν να τους ξεπατώσουν. Οι Έλληνες αντιβγήκαν θαρρετά κι άρχισε πεισματικός πόλεμος κι από τα δυο τα μέρη.

Το τούρκικο ασκέρι, με αρχηγούς τον Κεχαγιάμπεη και τον Μουστάμπεη που έρχονταν από το Ζεμενό μπουλούκια-μπουλούκια, ρίχνονταν στη μάχη με σκοπό ν' αποτελειώσουν τους ταμπουρωμένους στα σπίτια, καταλαμβάνοντας σιγά-σιγά τα σπίτια από ανατολικά προς νοτιοανατολικά και προς το κέντρο του χωριού, φέρνοντας σε δύσκολη θέση τους Έλληνες που είχαν ταμπουρωθεί στην εκκλησιά του Αγίου Γεωργίου και στα σπίτια του χωριού.

Ο Χατζηπέτρος, ερχόμενος από το δρόμο της Σκληβνίτσας, προχωρά προς τα πάνω και οχυρώνεται στους λόφους «Αφανού» και «Κουμούλας» και μπαίνει στη μάχη κτυπώντας τον εχθρό.

Στην κρίσιμη τούτη ώρα ο Καραϊσκάκης μ' οχτακόσια παλικάρια περνά το Ζεμενό, κυνηγώντας από πίσω τους πιο βραδυπορούντες Τούρκους. Όταν πλησίασε αρκετά στέλνει σημαντική δύναμη αγωνιστών δεξιά από το χωριό. Έτσι, σε λίγο, οι εχθροί χτυπιόνταν από τέσσερα μέρη, από κείνους που είχαν ταμπουρωθεί στο χωριό, από τον Καραϊσκάκη ανατολικά, από το σώμα που έταξε στα δεξιά του πάνω από το χωριό κι από τον Χατζηπέτρο.

Ο Μουστάμπεης διατάζει τότε ένα σώμα 500 Τουρκαλβανών να κάνουν μεταβολή και να επιτεθούν στον Καραϊσκάκη ώστε να τον κρατήσουν έξω από την Αράχωβα, ενώ αυτός με το υπόλοιπο ασκέρι κινείται προς ένα λόφο πάνω από το χωριό όπου υπήρχε μια πρόχειρη χαμηλή μάνδρα, την οποίαν είχε κατασκευάσει παλαιότερα ο Οδυσσέας Ανδρούτσος.

Στην αρχή δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα στο κέντρο της ελληνικής παράταξης λόγω της ορμής των Τούρκων, αλλά με την επέμβαση των ανδρείων Σουλιωτών οπλαρχηγών Γεώργιου Ζήκου Τζαβέλα και Πανομάρα, οι Τούρκοι κι οι Αρβανίτες τα χάνουν και γυρεύουν να σωθούν με τη φυγή, ροβολώντας κατά τους Δελφούς. Μα καθώς κάνουν να βγουν από την Αράχωβα βρίσκουν το στενό πιασμένο από τα παλληκάρια του Δυοβουνιώτη και του Νάκου Πανουργιά, που μόλις πήραν το γράμμα του Καραϊσκάκη ξεκίνησαν από τα Σάλωνα και ανέβαιναν στην Αράχωβα. Κάνουν πίσω λοιπόν όσοι διασώθηκαν, προς το μόνο μέρος όπου τους απόμεινε ακόμα ανοιχτό, στ' αλώνια πάνω από το χωριό όπου είχαν συγκεντρωθεί και οι λοιποί υπό τους Μουστάμπεη και Κεχαγιάμπεη.

Ο Καραϊσκάκης φθάνοντας στην Αράχωβα, πήγε στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και οργάνωσε καλύτερα τη θέση αυτή που ήταν νοτίως των τουρκικών θέσεων. Επιπλέον διατάσσει όλους τους δικούς μας να τους κυκλώσουν και να σηκώσουν ταμπούρια για να μην μπορέσει να διαφύγει ο εχθρός τη νύχτα. Οι Τούρκοι είχαν πια μαντρωθεί.

Ο πόλεμος κράτησε πεισματικός όλο το υπόλοιπο της μέρας. Οι Τούρκοι βάλανε ολόγυρα τα μουλάρια και τα σαμάρια τους κι απελπισμένα πολεμούσαν προστατευμένοι πίσω απ' αυτά. Το ίδιο κείνο βράδυ και την επομένη μέρα 19 Νοεμβρίου, οι Έλληνες έφτιαξαν ισχυρούς προμαχώνες ανταλλάσσοντας πυρά με τους Τούρκους.

Το πρωί τις 20^{ης} Νοεμβρίου ήρθαν στην Αράχωβα τμήματα του Δ. Μακρή, του Γ. Δράκου, του Κ. Καλύβα, του Τρ. Αποκορίτη, του Γ. Γιόλδαση, του Γρίβα, του Τράκα και του Σπύρου Μήλιου (συνολικής δύναμης πάνω από 600 άνδρες) από τις γύρω περιοχές και ενίσχυσαν τις Ελληνικές Δυνάμεις. Ο Καραϊσκάκης διέταξε να καταλάβουν θέσεις σε περιοχές που να απαγορεύουν τη δυνατότητα διαφυγής του εχθρού ή να γίνει προσπάθεια ενίσχυσής του. Επιπλέον δημιούργησε ένα σώμα ως εφεδρεία για να το χρησιμοποιήσει όπου δημιουργηθεί ανάγκη.

Το πρωί της 21^{ης} του Νοέμβρη ο Καραϊσκάκης στέλνει τμήμα 300 ανδρών να καταλάβουν τον στενό δρόμο του Ζεμενού και από τις δύο πλευρές, για να εμποδίσουν την έλευση πιθανών ενισχύσεων από το μέρος αυτό για βοήθεια των Οθωμανών και συγχρόνως έστειλε ένα μικρότερο τμήμα να καταλάβει το πέρασμα προς τη Μονή Ιερουσαλήμ για τον ίδιο λόγο.

Οι Τούρκοι από τις γύρω περιοχές συγκεντρώθηκαν έξω από τη Δαύλεια και δημιούργησαν 2 φάλαγγες για να τρέξουν σε βοήθεια των κυκλωμένων. Η μεγαλύτερη, με δύναμη άνω των 800 ανδρών, πολλών ζώων με εφόδια, τρόφιμα και επικεφαλής τον Αβδουλάχ Αγά θα ερχόταν δια μέσου του Ζεμενού, ενώ η άλλη που ήταν μικρότερη θα κατέβαινε από το δρόμο της Ιερουσαλήμ. Όταν η δύναμη που ερχόταν από την Ιερουσαλήμ έφθασε και είχε οπτική επαφή με τους αποκλεισμένους, ρίχνουν μια μπαταριά στον αέρα με σκοπό να ειδοποιήσουν τους δικούς τους. Ξεχύνονται τότε οι κλεισμένοι εχθροί να σπάσουν τον κλοιό. Μα ο Καραϊσκάκης, με την εφεδρική δύναμη που είχε κρατήσει κοντά του, κάνει κόντρα γιουρούσι. Τελικά, μετά την παρέμβαση του Καραϊσκάκη, η προσπάθεια των Τούρκων απέτυχε και η δύναμη που προσπάθησε να τους ενισχύσει επέστρεψε στη Δαύλεια.

Στο Ζεμενό οι Τούρκοι έπεσαν στη παγίδα που τους είχε στηθεί και με πολλές απώλειες αναγκάστηκαν να επιστρέψουν και αυτοί στη Δαύλεια.

Η αποτυχία της ενίσχυσης αλλά και της προσπάθειας διαφυγής τη μέρα εκείνη, σε συνδυασμό με την τραγική κατάσταση λόγω του κρύου και της έλλειψης εφοδίων, οδήγησε τους Τούρκους να ζητήσουν από τον Καραϊσκάκη συνθήκη ώστε να αποχωρήσουν.

Αυτός ζήτησε για αντάλλαγμα να του παραδοθούν η Λειβαδιά και η Άμφισσα, να παραδώσουν τον οπλισμό και τα χρήματα τους και να μείνουν ως όμηροι ο Καρυοφίλμπεης αδελφός του Μουστάμπεη και ο Κεχαγιάμπεης. Οι αρχηγοί των Τούρκων δεν δέχτηκαν, απαντώντας με τη φράση «Πόλεμος, πόλεμος, πόλεμος» και παρέμειναν οχυρωμένοι περιμένοντας βοήθεια από τον Κιουταχή.

Ο Καραϊσκάκης διέταξε τους οπλαρχηγούς Δυοβουνιώτη και Τράκα μαζί με τους Αραχωβίτες που κατοικούσαν γύρω από την «Πληκόβρυση» να εμποδίσουν τους πολιορκημένους να διαφύγουν είτε προς Δελφούς, είτε προς Λιβιάδι.

Οι Σουλιώτες οπλαρχηγοί Δαγκλής, Περραιβός, Βάγιας, Γρίβας με τους στρατιώτες τους και τους Αραχωβίτες που κατοικούσαν στις ανατολικές και βορειοανατολικές συνοικίες διετάχθηκαν να καταλάβουν θέσεις και να εμποδίσουν τον εχθρό να φύγει προς το Ζεμενό και τη Μονή της Ιερουσαλήμ.

Ο ίδιος ο Καραϊσκάκης με το υπόλοιπο στράτευμα και τους Αραχωβίτες των άλλων συνοικιών κατείχε το κέντρο της παράταξης, ευρισκόμενος στον περίβολο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου και διατάσσοντας να πυροβολούν συνεχώς κατά των πολιορκημένων. Την παραπάνω

κατανομή των Αραχωβιτών έκανε ο ίδιος ο Καραϊσκάκης διότι αυτοί γνώριζαν πολύ καλά τον τόπο και όλες τις διαβάσεις.

Η 21^η και 22^α του μηνός πέρασαν με ανταλλαγές πυροβολισμών και από τα δύο μέρη.

Ο Μουστάμπεης για να ενθαρρύνει κι αυτός τους στρατιώτες του, συμμετείχε στις ανταλλαγές πυρών πυροβολώντας και ο ίδιος. Σε ένα τέτοιο επεισόδιο τραυματίστηκε στο μέτωπο σοβαρά, από απόσταση περίπου 400 μέτρων. Οι δικοί του απέκρυψαν το γεγονός επί ένα 2ήμερο από το υπόλοιπο στράτευμα, αλλά η κατάσταση του χειροτέρευε. Το ίδιο όμως και χειρότερη ήταν η κατάσταση των περικυκλωμένων που είχαν μεγάλες απώλειες, έλλειψη τροφίμων, εκτεθειμένοι στο ύπαιθρο μέσα στη λάσπη, κάτω από συνεχή βροχή τις τελευταίες ημέρες και δυνατό κρύο.

Οι Τούρκοι αξιωματικοί και στρατιώτες ζητούσαν επίμονα να βρεθεί μια λύση και να ληφθεί απόφαση για το τι πρέπει να κάνουν και να μην περιμένουν άλλο, διότι η κατάσταση συνεχώς χειροτέρευε. Ζήτησαν από τους Έλληνες και πάλι να έρθουν σε συμφωνία αλλά δεν επιθυμούσαν να παραδώσουν τα χρήματά τους που ήταν ένας από τους όρους των Ελλήνων, και έτσι δεν επήλθε συμφωνία. Υπό αυτές τις τραγικές συνθήκες, την 23^η Νοεμβρίου, η πίεση που ασκούσαν στον Κεχαγιάμπεη από το στράτευμα ήταν αφόρητη και έτσι αποφάσισε να πάει στη σκηνή του Μουστάμπεη για να συζητήσουν και να δουν τι θα κάνουν.

Ο αδελφός του Μουστάμπεη τότε, λέει στον Κεχαγιάμπεη ότι ο Μουστάμπεης είναι του θανατά και να μην τον λογαριάζει πια ανάμεσα στους ζωντανούς, συνιστώντας του να πάρει μόνος του όποια απόφαση θέλει.

Στο τουρκικό στρατόπεδο μόλις μαθεύτηκε η κατάσταση του αρχηγού τους έπεσε κατήφεια και παγωμάρα. Τώρα πια δεν περίμεναν από πουθενά σωτηρία. Όλη η νύχτα 23 προς 24 πέρασε με γενική αναστάτωση, συζητήσεις και τάσεις απειθαρχίας βλέποντας το τραγικό τέλος τους να πλησιάζει. Δεν μπορούσαν με κανένα τρόπο να υποφέρουν το παγερό κρύο που κατέβαινε από τις χιονισμένες κορυφές του Παρνασσού. Πολλοί είχαν πάθει κρυοπαγήματα και ο θάνατος είχε αρχίσει να τους θερίζει.

Στις 24 του Νοέμβρη άρχισε να ρίχνει χιόνι, που γινόταν όλο και πιο πυκνό. Οι μπλοκαρισμένοι απελπίστηκαν.

Το χιόνι μέσα σε μια μονάχα ώρα ψήλωσε ίσαμε το γόνυ.

Ένας Τουρκαλβανός ονόματι Γκέκας μάζεψε γύρω του τους πιο πιστούς πατριώτες του και τους λέει πως δεν τους απόμεινε άλλο παρά να κάνουν γιουρούσι κι όσοι σωθούν.

Σε λίγο, θα 'ταν περίπου δύο το μεσημέρι, οι Γκέκηδες, μ' οδηγό τον προδότη Γιαννάκη Ζελιαναίο που ήξερε τα μονοπάτια του Παρνασσού, ρίχνονται στα караούλια μας με τα γιαταγάνια στα χέρια επιχειρώντας έξοδο, προς το δρόμο που οδηγεί προς τη Μονή Ιερουσαλήμ.

Και ο αδελφός του Μουστάμπεη ορμά και αυτός να γλιτώσει, κόβοντας το κεφάλι του ζωντανού ακόμα αδελφού του, για να μην πέσει στα χέρια των Γκιαούρηδων, το βάζει σ' ένα σακί και το παίρνει μαζί του, αλλά και ο Κεχαγιάμπεης, περιτριγυρισμένος από τους δικούς του, κινά μέσα στ' ανεμοσούρι.

Σαν είπανε στον Καραϊσκάκη πως οι Τούρκοι κάνανε γιουρούσι για να φύγουν, βγαίνει έξω και γυρίζοντας σα δαιμονισμένος το χωριό ξεσηκώνει τους αγωνιστές, διότι οι περισσότεροι απ' αυτούς είχανε φύγει από τα ταμπούρια τους και μπήκανε στα σπίτια, κάπως να προστατευτούν από τη χιονοθύελλα και το χαλασμό που γινόταν.

Και σε λίγο αρχίζει μάχη σώμα με σώμα, βουβή, καθώς ο θάνατος φτερούγιζε, διότι αχρηστεύθηκαν από το χιόνι τα ντουφέκια και οι πιστόλες. Μονάχα τα σπαθιά, τα γιαταγάνια και οι πάλες δούλευαν, κι από τα δύο μέρη. Οι Έλληνες κόβουνε στη μέση την τούρκικη φάλαγγα πού είχε ξεχυθεί κι αρχίζει το μακελειό. Ξέχωρα ωσάν μανιασμένοι σκότωναν τούς Αρβανίτες όσοι από τούς δικούς μας ήταν από τη φρουρά του Μεσολογγίου, μια και είχανε τώρα μπροστά τους ίδιους εκείνους εχθρούς πού ξολόθρεψαν στην έξοδο τόσους δικούς μας.

Η καταδίωξη εξελίχθηκε σε σφαγή, που άρχισε δύο ώρες πριν τη δύση του ηλίου και συνεχίστηκε μέχρι τα μεσάνυχτα. Όσοι Τούρκοι απέφυγαν τη σφαγή, πάγωναν όταν αποκαμωμένοι σταματούσαν να αναπαυθούν. Ο Καραϊσκάκης, μην ακούγοντας πυροβολισμούς, νόμισε ότι οι εχθροί διέφυγαν, έως ότου πήγε ο ίδιος την επομένη μέρα να διαπιστώσει την κατάσταση. Οι φονευθέντες Τούρκοι εκείνη την ημέρα ήταν περίπου 600 ενώ πολλοί συνελήφθησαν. Οι δύο αρχηγοί του τουρκικού στρατοπέδου επίσης φονεύθηκαν και οι Έλληνες στρατιώτες έφεραν τα κεφάλια τους στον Καραϊσκάκη.

Από όλο το Τουρκικό σώμα που ήταν περισσότεροι από 2000, διασώθηκαν μόνο 300 και αυτοί όχι σε καλή κατάσταση. Πολλοί θάφτηκαν τη νύχτα από τα χιόνια κι όταν ή άνοιξη ήρθε και λιώσανε, τους βρήκανε αγκαλιασμένους μεταξύ τους, καθώς γύρευαν κάπως να ζεσταθούν, κάτω από το λευκό σάβανο που τους σκέπασε. Κυριεύθηκαν 23 τουρκικές σημαίες, όλες οι αποσκευές και τα ζώα. Από τους Έλληνες σε όλο το διάστημα της πολιορκίας και την έξοδο φονεύθηκαν 24 και τραυματίστηκαν περίπου 60.

Ο Καραϊσκάκης διένειμε αμοιβές στους ανδραγαθήσαντες εκ των Ελλήνων και διέταξε να στηθεί στην Αράχωβα πυραμίδα από τα κεφάλια των Τούρκων. Πάνω σε μια πέτρα έγραψε "*Τρόπαιο των Ελλήνων κατά των βαρβάρων*" και στα δύο άκρα της πέτρας έβαλε τα κεφάλια του Κεχαγιάμπεη και του Μουσταάμπεη.

Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα

Τα ηρωικά γεγονότα εκείνων των ημερών, συνδέθηκαν αδιάσπαστα με την ολόθερμη πίστη στην προστασία του τόπου και των ανθρώπων από τον Τροπαιοφόρο Άγιο τους. Έπειτα ενσωματώθηκαν στην υπάρχουσα από παλιά στην Αράχωβα λαμπρή θρησκευτική γιορτή του Αγίου Γεωργίου, προσδίδοντάς της από τότε και έντονο εθνικό χαρακτήρα.

Αυτό που συντελέστηκε εδώ στην Αράχωβα, πριν από 188 χρόνια, είναι ένα από τα κορυφαία γεγονότα της Ελληνικής Παλιγγενεσίας. Ο "Στρατάρχης και αετός της Ρούμελης" Γεώργιος Καραϊσκάκης, επικεφαλής πολλών εμπειροπόλεμων καπεταναίων και ανδρειωμένων αγωνιστών της επαναστατημένης Ρούμελης, αλλά και πολλών άλλων περιοχών της Ελλάδας, καθώς και με τη συνδρομή 300 περίπου Αραχωβιτών, κατανίκησαν και σχεδόν εξολόθρευσαν τις δυνάμεις του κακού. Η περίλαμπρη αυτή νίκη, αναπτέρωσε το ηθικό των Ελλήνων μετά την πτώση του Μεσολογγίου και κράτησε αναμμένη τη δάδα της εθνεγερσίας στη Ρούμελη, αποδόθηκε δε στο ευφυές σχέδιο του Καραϊσκάκη, την ανδρεία των Ελλήνων και την σωτήρια επέμβαση του υπέρτατου Στρατηλάτη Αγίου Γεωργίου, που με τον άγριο Κατεβατό, την ξαφνική χιονοθύελλα και το αναπάντεχο κρύο, συνέδραμε τους Έλληνες στη φονική καταδίωξη των Τούρκων, στις αφιλόξενες γι' αυτούς πλαγιές του Παρνασσού.

Στη μάχη της Αράχωβας βρέθηκαν αντιμέτωποι οι πιο έμπειροι αξιωματικοί των Τούρκων και οι Έλληνες καπεταναίοι, που τους ένωσε και τους οδήγησε στο θρίαμβο ο Γ. Καραϊσκάκης, η εκπληκτική προσωπικότητα, η στρατηγική μεγαλοφυΐα, που άλλαξε την πορεία της Εθνεγερσίας. Η επιστολή του Ανδρέα Ζαΐμη προς τον Καραϊσκάκη είναι απόδειξη της ιστορικής δικαίωσης του στρατάρχη. «Η Πατρίς εις αυτήν την περίστασιν εγνώρισεν, τι είναι ο Καραϊσκάκης και ότι χωρίς Καραϊσκάκην δεν εκατορθούτο, ό, τι θαυμασίως κατωρθώθη έως την σήμερον» (17-1-1827).

Για τους Τουρκαλβανούς όμως, η ανάμνηση της μάχης της Ράχωβας και η καταδίωξη που ακολούθησε ήταν οδυνηρότατη για πολλά χρόνια.

Στη νίκη όμως αυτή, που κατά την εκτίμηση του Γεωργίου Καραϊσκάκη, «είναι η σημαντικότερα της Ελλάδος», εκείνος που οδηγούσε ως υπέρτατος στρατηλάτης ήταν ο Τροπαιοφόρος Άγιος

Γεώργιος. Οι πολεμιστές βίωσαν τη σωτηριώδη επέμβαση του Αγίου. Το θαύμα εκείνο έμεινε για πάντα ζωντανό στα χείλη και στην καρδιά των Αραχωβιτών.

«Πολλοί απ' τους Έλληνες πολεμιστές είχανε να λένε πως μέσα σ' αυτή τη χιονούρα και της μάχης τη χλαπαταγή βλέπανε μέσα σ' ένα σύγνεφο από αντάρα κάποιο καβαλάρη να κυνηγάει κι αυτός τον εχθρό και να παρακινάει με νοήματα τους Έλληνες να τον ακολουθήσουν. Ήταν ένα πανώριο χρυσοφορεμένο παλικάρι μ' αργυρό κοντάρι, πάνω σ' άσπρο ομορφοσελωμένο άτι μ' ασημένια χάμουρα. Όσοι τον είδανε, όλοι τους τον γνώρισαν, πως ήταν ο Αϊ Γιώργης».

Και δεν είναι μόνο οι Έλληνες που είδαν τον Άγιο Γεώργιο, μα και οι Τουρκαλβανοί. Στις 22 Νοεμβρίου τη νύχτα οι Τούρκοι είδαν έναν καβαλάρη πάνω σ' άσπρο άλογο να τρέχει μέσα στο στρατόπεδό τους κι άρχισαν τους πυροβολισμούς. Οι Έλληνες που αναρωτήθηκαν για τους πυροβολισμούς εκείνους, νόμισαν τότε πως ήταν κάποιο στρατήγημα των Τούρκων. Όμως, ένας Τούρκος αιχμάλωτος μετά τη μάχη τους αποκάλυψε το θαύμα εκείνο.

Αλλά και ο στρατάρχης Καραϊσκάκης αρχίζει την αναφορά του με την εξής ομολογία: **«Δια της δυνάμεως και βοηθείας του Υψίστου Θεού, πέμπομεν τας χαροπάς αγγελίας περί της λαμπράς νίκης εις Ράχωβαν».**

Ο Τροπαιοφόρος Γεώργιος συνάντησε εδώ στην Αράχωβα την Εθνεγερσία, κι ορμήνεψε τον Καραϊσκάκη: «πώς από δω να διαφεντέψει με το σπαθί τα πεπρωμένα της Φυλής»

Οι γέροντες της Αράχωβας διηγούνται, «ο καπετάν Καραϊσκάκης ανταριαζότανε, μήπως χάνανε τον αγώνα, γι' αυτό διέταξε να προσευχηθούμε όλοι στον Αϊ Γιώργη». Την άλλη μέρα ο ίδιος δακρυσμένος προσευχήθηκε στην εκκλησιά του Αϊ Γιώργη, ευχαριστώντας το Θεό και τον Άγιο.

Είναι ζήτημα αν τιμήθηκε τόσο πολύ ήρωας σ' άλλο τόπο, όσο ο Καραϊσκάκης στην Αράχωβα. **"Γέροντα"** τον αποκάλεσαν οι Αραχωβίτες εκφράζοντας έτσι τον σεβασμό τους και την αγάπη τους. Τίτλος που είναι μονολεκτική δικαίωση της ιστορίας, η οποία κατέταξε τον Καραϊσκάκη «στους διαλεχτούς της άρνησης και ακριβογιούς της πίστης» και έστειλαν τα παιδιά τους να φιλήσουν το χέρι του Καραϊσκάκη, όπως διηγούνται οι αιωνόβιοι Αραχωβίτες.

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης εκφράζοντας ευλαβικά τις ευχαριστίες του στον Άγιο Γεώργιο **του αφιέρωσε ένα κανόνι από τα λάφυρα της μάχης.** Έτσι έμεινε και το έθιμο των κανονιοβολισμών στο τριήμερο Πανηγυράκι προς τιμήν του Τροπαιοφόρου. Όταν αργότερα τούτο το κανόνι πάλιωσε, ο Ελληνικός στρατός δώρισε ένα άλλο κανόνι στον «στρατιώτη του Χριστού».

Σήμερα, όποιος βρεθεί στον Αϊ Γιώργη, μπορεί να θυμηθεί την ένδοξη εκείνη μάχη. Στον περίβολο της εκκλησίας θα δει το μνημείο του Καραϊσκάκη και το μικρό κανόνι μπροστά του, με τη χάλκινη εικόνα του ήρωα να φέρει την επιγραφή:

Στρατηγείο Καραϊσκάκη 1826 Νοεμβρίου 24.

«Ο Στρατηγός της Ρούμελης, εδώ από τη θέση αυτή, τα πεπρωμένα της Φυλής διαφέντεψε με το σπαθί».

Η «Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος», αναγγέλλοντας θριαμβευτικά τη νίκη, έγραφε πως «από την Αράχωβα ως το μοναστήρι της Ιερουσαλήμ, τέσσερεις ώρες δρόμος, κείτονται σωρηδόν τα εχθρικά πτώματα».

Η νίκη της Αράχωβας γιορτάστηκε όμοια μ' εκείνη στα Δερβενάκια, καθώς κι αυτή ήρθε ν' αναπτρώσει τις ελπίδες των Ελλήνων σε μια από τις πιο κρίσιμες ώρες της επανάστασης. «Ας πανηγυρίσει λοιπόν το έθνος την λαμπρότατη αυτήν νίκη», γράφανε στην αναφορά που στείλανε οι νικητές στην κυβέρνηση από την Αράχωβα στις 26 του Νοέμβρη. Δεν την υπογράφε μονάχα ο Καραϊσκάκης παρά κι άλλοι ενενήντα τέσσερις μεγάλοι και μικροί καπεταναίοι, όπως ο μεγαλόψυχος αρχηγός θέλησε όλοι να συμμερισθούν τη δόξα. Ο Παπαρρηγόπουλος γράφει: «Οπωσδήποτε δίκαιον είχεν ο Καραϊσκάκης ονομάζων την νίκην ταύτην λαμπροτάτην και υπέγραψαν μεν εν τι εκθέσει εκείνη, παρεκτός αυτού, 94 έτι οπλαρχηγοί, αλλ' εννοείται ότι το κατόρθωμα ωφείλετο κυρίως εις την στρατηγική περίνοιαν, εις την σύνεσιν και την δραστηριότητα ενός και μόνου ανδρός, του Καραϊσκάκη».

Η εξιστόρηση της Μάχης της Αράχωβας έγινε από χρέος ιερό, ως ελάχιστο μνημόσυνο ευγνωμοσύνης και τιμής προς τον Αρχιστράτηγο της Ρούμελης Γεώργιο Καραϊσκάκη, τους ηρωικούς μαχητές συμπολεμιστές του, τους οπλαρχηγούς και απλούς αγωνιστές και τους κατοίκους της Αράχωβας, για την προσφορά τους στη σκλαβωμένη και σκληρά δοκιμαζόμενη πατρίδα, εκείνη την δύσκολη περίοδο.

Σας ευχαριστώ

Στέφανος Μανέττας

Υποστράτηγος ε.α.

Καθηγητής Σ.Σ.Ε.